SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:147

av Dan Hovskär (KD)

En kraftsamling för att minska nikotinanvändningen i Sverige

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en samlad nationell handlingsplan för att minska användningen av tobaks- och nikotinprodukter i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka det förebyggande arbetet mot nikotinbruk bland barn och unga, med särskilt fokus på e-cigaretter och nikotinpåsar, och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra tillgången till kunskapsbaserat stöd för personer som vill sluta använda tobaks- och nikotinprodukter, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka uppföljningen av användningen av tobaks- och nikotinprodukter och av det förebyggande arbetets resultat och tillkännager detta för regeringen.

Sverige behöver vända utvecklingen

Nikotinberoende är en folkhälsoutmaning som berör både vuxna och unga. Även om den dagliga cigarettrökningen har minskat över tid har användningen av andra nikotinprodukter blivit vanligare, inte minst nikotinpåsar och e-cigaretter. Det innebär att det förebyggande arbetet behöver omfatta fler produkter än traditionella tobaksvaror.

Enligt Eurostats statistik, publicerad i augusti 2026 och baserad på uppgifter för 2025, använde 23,9 procent av Sveriges befolkning från 16 års ålder dagligen tobak och relaterade produkter. Därmed hade Sverige den näst högsta andelen bland EU-länderna, efter Bulgarien. I statistiken ingår bland annat e-cigaretter, nikotinpåsar och uppvärmda tobaksprodukter. Resultatet visar att Sverige har en betydande utmaning när det gäller den samlade användningen av dessa produkter.

Sverige behöver därför stärka det långsiktiga arbetet för att förebygga nikotinberoende och minska användningen av tobaks- och nikotinprodukter. Arbetet ska bygga på kunskap om produkternas olika risker och på åtgärder som kan göra verklig skillnad för folkhälsan.

Barn och unga måste skyddas från nikotinberoende

Barn och unga är särskilt sårbara för att utveckla beroende. Nikotin är starkt beroendeframkallande, och tidig användning kan innebära att beroendet etableras redan under ungdomsåren. Samtidigt har nikotinpåsar och e-cigaretter blivit mer synliga och lättillgängliga produkter för unga.

Folkhälsomyndigheten har uppmärksammat att unga exponeras för marknadsföring av nikotinpåsar och e-cigaretter i sociala medier. Myndigheten har också pekat på brister i ålderskontrollen vid försäljning. I kontroller som genomfördes av kommuner under 2024 såldes nikotinpåsar till unga utan att legitimation efterfrågades i 35 procent av de kontrollerade butikerna.

Det visar att åldersgränser behöver följas upp i praktiken. Det ska inte vara enkelt för minderåriga att köpa produkter som kan leda till nikotinberoende. Tillsynen behöver vara effektiv, och kommuner och andra berörda aktörer behöver ha goda förutsättningar att förebygga användning och kontrollera att reglerna följs.

Skolan, elevhälsan, vårdnadshavare, föreningslivet och hälso- och sjukvården har viktiga roller i det förebyggande arbetet. Insatserna behöver bygga på kunskap, vara anpassade efter ungas vardag och ge tydlig information om beroende och hälsorisker.

Förebyggande arbete måste omfatta alla nikotinprodukter

Det förebyggande arbetet har länge haft stort fokus på rökning. Det arbetet har varit betydelsefullt men behöver nu i högre grad omfatta hela marknaden för tobaks- och nikotinprodukter.

Folkhälsomyndigheten har framhållit behovet av att utveckla det tobaksförebyggande arbetet till ett bredare nikotinförebyggande arbete. Myndigheten betonar bland annat vikten av information, utbildning, tillsyn, skyddande lagstiftning och stöd för den som vill sluta.

Det är samtidigt viktigt att skilja mellan produkterna. Riskerna är inte identiska, och kunskapsläget varierar. Cigarettrökning har väl belagda samband med ett stort antal sjukdomar, medan kunskapen om flera nyare produkters långsiktiga hälsokonsekvenser fortfarande utvecklas. Att kunskapen är mer begränsad innebär dock inte att risker kan uteslutas.

En nationell handlingsplan bör därför utgå från bästa tillgängliga kunskap och innehålla tydliga mål, ansvarsfördelning och uppföljning. Den bör även identifiera vilka insatser som ger bäst resultat för olika grupper och produkter.

Det förebyggande arbetet handlar inte bara om att förhindra att människor börjar använda nikotin. Det måste också finnas ett tillgängligt och kunskapsbaserat stöd för dem som redan har utvecklat ett beroende och vill sluta.

Att bryta ett nikotinberoende kan vara svårt, och människor kan behöva olika former av stöd. Vården och andra relevanta verksamheter behöver kunna erbjuda rådgivning och vägledning utifrån individens behov. Information om tillgängliga stödinsatser behöver också vara lätt att hitta.

Särskild uppmärksamhet bör riktas mot unga som vill sluta. Enligt Folkhälsomyndighetens redovisning av skolundersökningen 2025 vill många ungdomar som använder tobaks- eller nikotinprodukter sluta, antingen nu eller längre fram. Det finns därför skäl att säkerställa att stöd erbjuds på ett sätt som är tillgängligt och anpassat till ungas situation.

En samlad nationell handlingsplan

För att vända utvecklingen krävs ett långsiktigt arbete där förebyggande insatser, tillsyn, information och avvänjningsstöd hänger samman. Regeringen bör därför ta fram en nationell handlingsplan för att minska användningen av tobaks- och nikotinprodukter.

Handlingsplanen bör innehålla mätbara mål, tydliga ansvarsförhållanden och regelbunden uppföljning. Den bör särskilt prioritera skyddet av barn och unga, stärka efterlevnaden av åldersgränser och förbättra möjligheterna att få hjälp att sluta. Utvecklingen behöver följas över tid så att insatserna kan anpassas när nya produkter och konsumtionsmönster växer fram.

Målet ska vara att färre människor börjar använda nikotin, att fler får stöd att sluta och att kommande generationer skyddas från att utveckla beroende. En samlad och kunskapsbaserad strategi kan bidra till bättre folkhälsa och minska det mänskliga lidande som nikotinberoende kan medföra.

Dan Hovskär (KD)